

Szerkesztői iroda:
Streintz és Eschenlohr
könyvnyomdája.
Csak bérmentes levelek
fogadtatnak el.
Kéziratok vissza nem
küldetnek.

Előfizetési díj
vidékre postán vagy hely-
ben házhoz hordva:
Egész évre . . . . . 8.—
Félévre . . . . . 4.—
Negyedévre . . . . . 2.—

BAJAI FIGYELO

politikai hetilap.

Kiadó-hivatal:
Streintz és Eschenlohr
könyvnyomdája
Bódog-tér.

HIRDETÉSI DIJAK:

Egy 3 hasábos petit sor egy-
szeri megjelenésért 10 kr., 3-
szori 8 kr., 10-szerért 6 kr. fi-
zetendő. — Minden hirdetés
után 30 kr. bélyegdíj jár.
A nyilttér 1 petit sora 12 kr.
A hirdetési díj előre fizetendő.

MEGJELEN MINDEN VASARNAP.

A sajtótörvény módosítása.

A napilapok egy idő óta gyakrabban elmélkednek a felől, hogy a sajtótörvényt meg kell változtatni. Minthogy a dolgot főképp a Csemegi elclicque emberei mozgatják, természetesen szó sincs az anyagi büntetőtörvény ama határozatairól, melyek a sajtótörvény elküvetett vétségekre vonatkoznak; hanem sürgetik az adminisztráló hatóságok jogkörének a sajtó irányában való kiterjesztését, s főleg az esküdtzékek eltörlését.

Nem tartozunk azok közé, a kik a 48-iki alkotásokat föltétlenül bámulják s azok változhatatlanságát hirdetik. A mi speciálisan a sajtótörvényt illeti, hát az bizony meglehetősen hiányos munkát. Nem elvei szempontjából, melyeknek kimondása örök dicsőségére fog szolgálni a 48-iki törvényhozásnak, hanem azért, mert határozataiban nagyon is csupa általánosságoknál marad. A törvény e hiányát eddig miniszteri rendeletek pótolták, oly rendeletek, melyek szorosan alkalmazkodtak a 48-iki törvény szemléhez. Az általános büntetőtörvénykönyvnek kiterjesztése a sajtóvétségekre rést ütött azon az elven, hogy a sajtó sajátos természeténél fogva, büntetőjogi szempontból is külön ítélendő meg, s egyuttal újra szaporította az ide vonatkozó törvényes intézkedések számát. Meglehetősen terjedelmes anyag tehát az, mely a sajtó ügyek rendezésével foglalkozik, s a törvénykezési gyakorlat kétségbe jöhet, hogy adott esetben a fennálló törvények közül melyiket alkalmazza, így p. o. hogy a büntetőtörvényt a 48-iki határozatai illenek-e a sajtóra is.

Vannak tehát törvénykezési nehézségek, me-

lyek azonban később, midőn a gyakorlat a büntetőtörvény alkalmazásának körét illetőleg elegendő konkrét eset nyomán megállapodott, mind inkább csökkenni fognak. Azok a kifogások ellenben, melyeket mostanában divat felhozni, részben túlzottak, részben teljesen nélkülöznek minden alapot. A mi a közigazgatási hatóságnak a sajtóügyekben való jogkörét illeti, azt vetik föl, hogy e jog csak papíron létezik, mert nincs szankciója. A konkrét eset, melyre e vád támaszkodik, im ez: a Függelenség bejelentett kauzciója nem fogadtatott el, s a Függelenség megjelenését még sincs módjában a polgármesternek megakadályozni. — Ha úgy áll is a dolog, hogy egy magát politikainak valló lap heteken át megjelenhet kauzció nélkül, ebből nem következik, hogy a törvénynek nincsen szankciója. E szankció a bíróság megszüntethető büntetés, mely elég magas arra, hogy a vétségnek megtorlásul s a sértett jogérzetnek megnyugtatóul szolgáljon. Magát hónapokra becsuktatni, nagy sumákat bírsággal fizetni: erre kell elkészülve lennie annak, a ki politikai lapot kauzció nélkül ad ki. Sőt az sincs kizárva, hogy a vizsgáló bíró, a kihez a följelentés tételével, a kauzció nélkül megjelenő lapot lefoglalja. Hogy ez a Függelenség-nél nem történhetik meg, az nem a sajtótörvény hibája, hanem amaz esetleg folyománya, hogy Verhovay Gyula a F. kiadó-tulajdonosa, egyuttal orsz. képviselő is, a kinek mentelmi joga van. Azt a rendőrszágú törekvést pedig, mely bármely sajtóvétségnek praeveniálni szeretne, határozottan vissza kell utasítanunk, mert ellenkezésben áll a 48-iki törvényben lefektetett alapelvekkel s rávezet az előleges cenzurára.

Még kevesebb értelme van az esküdtzéki bíráskodás elleni kifogásoknak. Hogy az esküdttek nem mindig ítélnék a törvény betűje szerint, az tény; néha elmarasztalnak, néha fölmentenek ott, a hol a hivatalos bíróság ép ellenkezőleg cselekedett volna. De hisz ép ez az esküdtzék előnye. A törvény mindig csak nagyszámú föltett esetek átlagával számol, s az a bíró, a ki a törvény betűjét kénytelen szem előtt tartani, gyakran nem veheti figyelembe a konkrét eset sajátosságait. Pedig a sajtónál, mely az állandó s mindenkor a mult jognevetét kifejező törvény nyelv szemben az örökké hullámzó közvélemény tolmácsa s jövőben érvényesülő törekvések harcosa, az igazságot mindig csak sok oly körülmény számbavételével lehet megállapítani, melyeket a törvény tekintetbe nem vett, mert létezésükre nem is gondolhatott. A mai igazságok holnap hazugságokká válnak és viszont; s az értelmi fejlődésnek, a gondolatok szabad közlésének egyetlen biztosítéka, ha a gondolatok kifejezésének bírása maga a fejlődő társadalom vagy legalább annak egy extractuma, nem pedig a társadalmi és politikai fejlődést legjobb esetben csak nyomon követő, de azzal nem együtt haladó törvény. S a mi speciálisan a magyar sajtóügyi esküdtzésekkel illeti, azok ellen aligha lehet valakinek jogos panasza. Volt ugyan rá egypár eset, hogy fölmentett ott, a hol a rendes bíróság igazat adott volna a közvédlőnek; de az ilyen esetek háttérében mindig oly körülmények csoportosultak, melyek a közvélemény előtt a fölmentést nemcsak igazolták, hanem igazságossá is tették. A nemzet jogérzete mindig helyeselte az esküdtzések verdiktjeit, s ez többet bizonyít az ok-

TÁRCZA.

FEJEDELEM ÉS FRA DIAVOLO.

— Elbeszélés. —

Írta: JÓKAI MÓR.

(Folyt. és vége.)

Pedig kár volt nevetni! Mert az az egy mondása a poétának komoly alappal bírt.

Oláhországban mindig olyan politika volt, hogy az ország maga magától akart elszaladni. Az egyik rész a törökkel tartott, a másik az oroszokkal. Aztán akármelyik került felül, az mind azt tartotta, hogy az ország pénztára arra való, hogy a paraszt hordja bele a pénzt, az ur meg szedje ki belőle. — Egyszer aztár támadt egy harmadik párt, amelyiknek se a török, se a muzsika nem kellett, se a bojárok nem kellettek, hanem kellett nekik a „szabadság.“ Ezt úgy hívták, hogy „hetairia.“

Ennek a titkos társulatnak a tagja volt Tarakszaki, még pedig kiváló vezéralak benne.

A hetairia fűszék helye azonban nem Bukarest volt, hanem Galacz; ott lakott a legtöbb bevándorlott görög. A költő is görög indigena volt. De hát Páli uram társaságának mindezekhez nem volt semmi köze; nekik egyéb feladatuk nem volt, mint hogy egyik nap potpurrit játszanak, másik nap Fra Diavolot, aztán megint „közkívánatra“ Fra Diavolot és ismét legmagasabb fejedelmi kívánatra, Fra Diavolot. (Több darab nem volt náluk oláhlul betanulva.) Igaz, hogy a hospodár nagyon szívesen is nézte ezt a darabot, különösen azért a halókamarai jelenetért, ahol Zerlina azt énekelte a tükör előtt: „igazán nem rút a növésem!“ Ez a dal annyira tetszett a fejedelemnek, hogy valahányszor benyitott az öltözőbe, mindig azt énekelte: „igazán nem rút a növésem.“ (Pedig egyáltalában hamis volt minden hangja.)

Tarakszaki eleget mondta a direktornak: „adatok már valami más darabot; meglátjátok, hogy megharagszik a közönség s valami katasztrófa lesz belőle.“ De a direktor mindig azzal vágta ki magát, hogy nagyon el vannak foglalva az ő darabja betanulásával.

Egy este aztán az történt, hogy a mint Zerlina kilep a színpadra, a parterreről egy óriási hagymakoszoru repül a lábai elé.

Ez pedig bizony nem volt a hetairia műve, mert ennek az eredete sokkal magasabb helyen volt keresendő.

A fejedelem asszony dobatta ezt a koszort. Mert „Unahár“ hercege asszony (mint török nő) maga sohasem járt ugyan a színházba, de azért voltak, akik besúgták neki, hogy a hospodár mily hévvel udvarol a szép primadonnának, s ennél a kérdésnél még a keresztény asszonyok is pogányokká lesznek.

A szegény primadonna majd elájult erre a megtiszteltetésre, hanem a színpadon levő direktor, ki éppen a hős sohasem járt ugyan a színházba, de azért voltak, akik besúgták neki, hogy a hospodár mily hévvel udvarol a szép primadonnának, s ennél a kérdésnél még a keresztény asszonyok is pogányokká lesznek.

Ez az improvizáció az egész közönség tetszését megnyerte, s a sokszor látott Fra Diavolo ez este még több taps mellett játszatott végig, mint egyébkor.

— De bizony jó lesz már valami másról gondoskodnunk — mondá a direktor az előadás befejeztével — mert valóban már a verebek is könyv nélkül énekelik a fikon „Diavolo, Diavolo, Diavolo!“ A publikum gráciáját viszont kell szerezni. Erre pedig csak az az egy mód van, hogy vegyük elő a Tarakszaki drámáját, vesse palástul a gyomrát kiki a maga szerepének s tanuljuk be: egyikük meg. Ettünk mi már ennél keményebb falatot is, mikor Zágrában horvátul játszottunk el egy darabot. Muttassuk meg, hogy mit tud egy magyar, ha összeszedi magát!

A nemzeti büszkeségre való hivatkozás használt. A színész privilegium alkalmazása után minden ember nekifeküdt az oláh szerepnek, a minnek a tartalmát még nem is sejtette.

(Hogy mi az a színészprivilegium? azt mindgyárt elmondjuk. Mikor valaki a szerepét kezébe kapja: megemeli, érzi, hogy „nehéz“. Akkor fog egy plajbászt. A hol hosszú mondásokat talál, neki akasztja a plajbászt végét s aztán diagonálisban nagyot húz vele a sorokon keresztül odáig, ahol punktumot talál. A mi keresztül van húzva, azt a drámaíró hiába gondolta ki. Így aztán a darab rövidebb is lesz, meg jobb is.)

Csak Páli maga tanulta be lelkiismeretesen a maga hosszú monológait, az első szótól az utolsóig, amikből egy jótát sem értett. De tudta, mint a karikacsapás.

A próbák fölségesen mentek a szerző jelenlétében. Az instrukciókat ugyan nem csinálta meg a direktor, csak a szöveget fújta el, ellenben a többi színészek inkább csak az instrukciókat csinálták meg, mint hogy a szöve-

get mondták volna; de mind másképpen lesz ez az előadás napján.

Nagy izgalmat támasztott a városban már az előkészület is a Tarakszaki darabjához. A diszletekhez való butorzatot a bojári palotákból kölcsönözték oda, sőt a czimszerepet játszott direktornak az udvarmester odaadta erre az estére magának a hospodárnak a valóságos fejedelmi köntösét, a miben a „vekke“ templomban felvonulást tartotta; a magas, kócsagtollas süveget, a sárga sevelyem alsó dalmányt, aranyos paszomántal s a féluju zöld kaffánt, ami sarkig ér s körül van permezve drága fekete róka-mállal, meg a görbe kardot hozzá. Ha mindezeket fölveszi s hozzá lefelé görbülő keskeny bajuszt, s a bajusznál kétszerte vastagabb szemöldököt ragaszt magának, szakasztott olyan lesz, mint Jankó vajda.

Az iránt, hogy mi van a darabban? senki nem kérdőzködött, nem volt itt cenzura.

A fejedelem nevenapjára volt kifizve a darab. Abnuncement suspendíval. Minden szabadjegy érvénytelen az előadásra. Mégis fulladásig tele a színház. Alig várhatja a közönség a függöny fellebbentését. Végre a fejedelem megérkezik a páholyába, szokás szerint a fejedelem nélkül; a közönség feláll a helyéről s a zenekar harmas tust húz az üdvözlésére. Azután jön az overtura, összeállítva mindenféle operákból és népdalokból. Ennek is vége van. A függöny felgördül. Az első felvonás kezdődik a török táborral. Színán pasa grasszá. A színészek rettenetes dolgokat mondanak a sugó után oláhlul. A publikum azt hiszi, úgy kell annak lenni. Így beszélnek a törökök. A legszebb frázisokat általános hahota kíséri. Olyan siker, hogy egy szerzőnek a haját kell kitépni kétségbeesése dühében. De hát hol van „ő“, hogy ezt nem tesszi.

Tarakszaki nincsen jelen. Másban töri ő most a fejét. Csak komédia volt ő föle ez a tragédia. Arra való, hogy jelt adjon vele az összeesküvőknek a kitérésre.

Ő maga a Hetairia szövetségében a Blamides rangfokozatában állt, míg Avakum csak a sistemini közé tartozott.

Erre a napra volt tervezve, hogy mikor a hospodár a színházban fog lenni a fővárosban levő hetairisták egyszerre fegyvert ragadnak, a színházat körülfogják, egyidejűleg Galacz felől az ottani hetairia, a kleftekkel és armatolokkal egyesülten berohan a városba az eforok vezetése alatt, kiknek fővezére Wladimiresko Tivadar; a fejedelemet elfogják, a portától való függetlenséget kiki-

helyessége mellett, mint néhány rabulista véleménye, a ki jogrendet a paragrafusok körén kívül nem tud képzelni. Hogy pedig azon a téren, a hol a sajtó leginkább visszaélhet a nyilvánosság hatalmával, a magánosok ellen elkövetett becsületsértések és rágalmozások eseteiben eskütszékeink mily kiváló érzékkel bírnak, azt száz e t a núsítja.

Nem szaporítjuk a szót. Előismerjük, hogy sajtó-törvényeinknek vannak hiányai s a legfőbb hiány az, hogy az ide vágó intézkedések nincsenek rendszeres egészebe foglalva. E hiányt azonban a gyakorlat kipótolja s megteremtí azokat az összekötő fonalakat, melyek a különböző intézkedéseket erységbe foglalják. Ez nem gátolja az igazság kiszolgáltatását ezután se, a mint nem gátolta eddig sem. Nincs tehát ok arra, hogy a sajtó-törvény reformját éppen most sürgezzük, mikor alaposan tartanunk lehet attól, hogy az a reform a sajtó-szabadság megnyirbálására vezetne. Az a jogunk, hogy gondolatainkat szabadon közölhesük, ma már jóformán egyetlen a közszabadság ama tényezői közül, melyeket az ősi alkotmány s a 48-ki törvényhozás biztosított számunkra. A gyűlékezési, egyesülési jog, a szabadszólás joga mind nagyon megcsappantak ama kormány kezében, mely magát szabadelvűnek nevezi. A sajtó szabadsága az egyetlen, melyet eddig érinteni nem mert. Ezt megcsorbítani nem szabad engednünk csupán azért, hogy az ügykezelés mechanizmusa tökéletesebb legyen.

Lehet-e még emelni az adót?

A képviselőház pénzügyi bizottsága terjedelmes jelentést készített a pénzügyminiszter új adó-javaslatáról földadó, házadó, tőkekamat- és járadékadó, valamint az általános jövedelmi pótdó felől. Ezen jelentés bevezetésében a bizottság azzal az érdekes kérdéssel foglalkozik, hogy Magyarország adóképesége megbírja-e az adók újabb fokozását? Annyira általános érdekű ez a dolog, hogy szükségesnek tartjuk a következőkben reprodukálni a bizottság véleményét; felesleges megjegyeznünk, hogy a mi véleményünkhez erről a kérdéssel annak semmi köze.

A pénzügyi bizottság érzi és ösmeri azon súlyos terheket, melyeket az ország az egyenes adók címén visel. Minden új adótervezettel szemben szem előtt tartandó és korlátul alkalmazandó tartja a tényt. Azonban az államháztartásban és annak berendezésében, főleg az utóbbi időben annyi történi az adóképeség emelésére, sőt a korábban meghozott áldozatok is forgalmi hálózatunkban és kereskedelmi hálózatunkban, valamint közgazdasági intézményeinkben és kulturánk fejlesztésében, kezdenek annyira termékenyekké lenni, hogy minden

áltják s akkor kényszerítik a fejedelmet, hogy aztán a népmozgalom élére álljon, az oláh sereget a török zsarnokok ellen vezesse s ha ettől vonakodnék, akkor leütik a fejét s kikiáltják a republikát.

S az a darab jobban volt betanulva, mint az a másik ott a színpadon. Tarakszaki mint auktor is nagy volt, de mint rendező még nagyobb. Mind a három „bathmi” tudta a szerepét. Schlagwortra megjelent, s egy óraneveg alatt elfoglalta a Hetairia Bukarestet egy puskalövés nélkül.

A hospodárnak a páholyába hozták a rémhirt. Annak sem kellett több.

Rohant a páholyából a rejtekajtón le a színpadra s onnan ajtóstul együtt be az öltözőbe.

— Nem szabad! sikoltozott a félig kosztümözött primadonna, a betörő elöl a spanyol tal mellé menekülve. — Jaj ifjasszony! libegé a halálra sápadt fejedelem. Végünk van! Kíttött a ribillió! Le akarják vágni a fejemet.

Erre a szóra Páliné ifjasszony is elfelejté, hogy csak az egyik képe van kitéstve s kiejté kezéből a puderes skatulyát, meg a kendőző tégelyt.

Az utczáról felriadó lármát itt is lehetett már hallani.

A direktorné azonban eszes asszonyság volt, a ki nem egyhamar veszté el a lélekjelenletét. Hirtelen segítséget talált.

— Gyorsan! gyorsan! Fusson herezegésed ide a mellékszobába. Ott találja Páli urnak az öltözetét, öltse fel magára frissen. Borotva is van ott, lenyesheti vele a bajuszát, szakállát, meg a szemöldökét. Aztán velünk menekülhet, minket nem bántanak.

Ennél okosabbat csakugyan nem lehetett kigondolni! Elfoglalni a primadonna férjének a helyét. Hisz ez volt a vágya a hospodárnak is, csak hogy nem ilyen körülmények között. Ki gondolna most pástörőrára?

Ez hát jó lesz a fejedelemnek. De mi történik a direktorral?

Páli urnak csak a második felvonásban levén dolga: ő bizony a szépet a hasznossal akként egyezteté össze, hogy a mig rákerül a sor, teljes fejedelmi ornátusban ott őrizze a pénztárt, gondosan felügyelvén, hogy ingen senki be ne lopakodjék. Hát egyszer csak elkezd egy egész csapat marczona képű fickó benyomulni az ajtón, akik semmi szándékot sem mutatnak a fizetésre.

A direktor utjokat állja e kiáltással: „ungye bilét?”

De azok, a helyet, hogy bilétet váltánának, egyszerre csak nyakon ragadják, felkapják a vállakra s viszik ki az utczára nagy riadallal.

Hasztalan rugkapál kézzel, lábbal; hasztalan pro-

közgazdasági bajok dacára is, melyek létezését tagadni nincs szándékunkban, a teherviselési képességét is némileg erősebbnek és az államháztartás rendezése szempontjából, további erőfeszítésre bírandónak tartjuk. Annyival is inkább, mert amily mértékben apad államháztartásunkban a hiány azon mértékben vették gát az államadóságok szintén csak adóval fedezendő emelkedésének és minél előbb helyre áll abban az egyensúly, annál korábban szűnik meg az állami hitelének azon versenye a pénzpiacra a magánhitellel szemben, mely egyfelől önmagának is konkurrencziát képez az évről-évre megújuló kölcsönökkel és így az állampapírok árfolyamának konzolidációját és az európai államok papírjaival egy színvonalra emelkedését akadályozza; másfelől a valuta miatt szűkre mért piacra a magánhitel és vállalkozás elő vonja el a termékenyítő tőkét. Ezen szempontok, valamint az a kétségtelen tény, hogy az adózók érdekében áll első sorban az államadóság növekedésének megakadályozása, mert ez is csak az ő vállalkra nehezedik, kötelességünké teszi azt, hogy terheink nagysága dacára is jövedelmi forrásainkat nagyobb mértékben is iparkodjunk az államháztartás rendezésére igénybe venni. És miután a pénzügyminiszter az 1884. évi költségvetésben a rendes bevételek és kiadások közötti egyensúly helyreállítását is kilitásba helyezé, ha az egyenes adóknak még 3 milliónyi fokozására hatalmazza fel a törvényhozás, ezen cél előmozdításának szükségére elől nem zárkozhatott el a pénzügyi bizottság s így gondos bírálat tárgyává tette a pénzügyminiszter urnak e célból benyújtott törvényjavaslatát a földadó, házadó, tőkekamat- és járadékadó, valamint az általános jövedelmi pótdó iránti törvények módosításáról. Tette ezt a bizottság annnyival is inkább, mert e javaslat nemcsak a pénzügyi eredményt tüzte ki célul, hanem egyszersmind az egyenes adók között némi pacifikáció eszközését is, hogy enyhüljön azon anomália, mely áll abból, hogy az ingatlan és ingó tőke egyfelől és másfelől az ingó tőkének különböző nyilvánulási aránytalanul vannak az államháztartás szükségére igénybe véve.

Olay Lajos sajtópöre.

Végre be van fejezve a vizsgálat ebben a monstruózus ügyben, melynek kifejlődését oly sokan várják a legnagyobb érdeklődéssel, Olay Lajos a vádlevelet már benyújtotta s a tárgyalás e szerint valószínűleg a jövő hó közepe felé fog megtartani. A vizsgáló bíró végzése, mely a vizsgálat befejeztét konstatálja s a vádlevél beadására határidőt tűz, így hangzik:

A budapesti ker. kir. sajtóügyi vizsgálóbírószágtól. 29781/883 sz. Végzés. Olay Lajos bajai ügyvédnek mint magán panaszosnak Kigerl János bajai földbirtokos ellen rágalmozás és becsületsértés miatt f. évi 16197. sz. a. indított sajtóügyi vizsgálat megejtetvén, felhívom magán panaszost, hogy a vizsgálati iratokat megtekintvén jelen végzés vételétől számítandó 8 nap alatt a netán pótlándókat kijelölje, s a mennyiben pótlándók nem lennének, a további 10 nap alatt rendes vádlevelét hozza. Mely bizonyosan adja be, mert különben ennek elmulasztása a vádtól elállásnak tekintetni s a további eljárás a nagymélt. m. kir. igazságügyi miniszterium 1867. évi 733. sz. a. kelt rendeletének 8. pontja szerint megszüntetni fog. Míról magán panaszos Olay Lajos ügyvéd ur, úgy Kigerl János földbirtokos ur bajai lakosok felzetten értesítettnek, ez utóbbi oly hozzáadással, hogy védelmére hivatkozott tanúk nevét és lakását a vádlevelé vétele után legfeljebb 6 nap alatt annál bizonyosabban jelölje ki, mert ellenesben azok a nagymélt. m. kir. igazságügyi miniszteriumnak

testál: azok nem hajtanak se szóra, sem pofozásra, viszik ki a tért ellepő néptömeg közé. Akkor látja aztán a fálya világánál, hogy mindenünnen fegyveres csoportok tódulnak elő, a mik egetterő lármával mutogatnak fejéje ökölléle és szuronyhegygyel.

Egy szót sem értett az egész dologból. De csak hagyta magát vitetni; nem bántoták, sőt még a dulakodásban elveszett kardját is átadták neki.

Azt kezdte binni, hogy ez óvaczió. Talán Bukarestben így szokták körülhordani a theátrum-direktorokat, mikor jutalomjátékuk van? Hagyhattak volna előadás végére.

Végtere a fejedelmi palota elé érve, felállítják a ballustradera, a hol két oszlop között épen egy embernek való hely maradt.

S akkor azután elkezdenek irgalmatlanul kiabálni felé.

Csak legalább tudná, hogy mit kívánnak tőle?

A miat széttekintget maga körül, meglátja a tulsó oszlop mellett Avakum bácsit.

— Mit akarnak ezek? — szól hozzá magyarul.

— Tartson valami beszédet a népnek!

— Beszédet? Hogyan?

— Oláhul.

— Hát tudok én?

— Hogyne tudna? A Mihály Vajdából.

— Igaz a.

Most jutott eszébe, hogy hiszen egy egész szerepet horda az emlékezetében, a minék a végén van egy hosszú monolog: annak valami fejedelemhez méltó dicsőítőnek kell lenni.

Pozitúrába vágta magát: a két kezét a mellén öszszetétve, s aztán az egyik hüvelykujját a másik körül szelmalmoztatva.

A mire óriási üdvriadal zendült fel a fegyveres sokaság közt.

Ez a kézmozdulat a hetairisták titkos jele, a miről egymásra ismernek.

Azután rákezde a monologot. Elmondta csengő szóval, szépen. Nem tudta, hogy mi van benne, de csak mondta.

Örjögő riadalt idézett elő minden mondasával.

Hiszen a népet hivta fel abban, törje össze a jármát. Magasztalta az oláh nemzetet, mint a rómaiak egyetlen méltó utódát. Fegyverre hivat minden férfit és asszonyt. Halál a fejére minden idegennek. Végre irtó háborút izent a pogány töröknek.

Háladatosabb auditorium előtt soha nem beszélhetett volna.

A felhevült nép nem követelt tőle kevesebbet, mint hogy rögön iljön lóra és vezesse a fegyveres hadat az ellenségére.

1867. évi május hó 17-én kelt 307. sz. rendeletének 23. §-a értelmében tekintetbe vétetni nem fognak. Budapest, 1883. évi november hó 9. én. Csery Kálmán, s. k. budapesti ker. kir. sajtóügyi vizsgálóbíró. (P. II.)

Mint eddig, úgy ezután is tartózkodtunk volna ez ügyben, a tények egyszerű regisztrálásán kívül, bármennyű elmékedésekbe bocsátkozni; de egy illetlen támadás abba a kényszerhelyzetbe hoz, nem ugyan magával az ügygyel, — mely bírói eldöntésre] várván az előleges vélemények és kombinációk alól minden tisztességtudó emberre nézve kivonja magát, — hanem azokkal az emberekkel, a kikben a tisztességtudásnak ez az elemi mértéke is hiányzani látszik, legalább Olayjal szemben, a ki az ő cirkulusaikat meg-megzavarja. Ez illetlen támadás alatt értjük azokat az impertinens megjegyzéseket, melyekkel a B. K. a vizsgálat befejeztéről szóló híret kíséri. Nem törődünk vele, hogy mit beszél; s nem is képzelünk Baján embert, a ki Olay Lajos becsületének megítélésében a B. K. ítéletét mérvadónak tartaná. Nem reflektálunk tehát ama megjegyzések tartalmára, de igenis, konstatáljuk azt a tényt, hogy megint a B. K. háta mögött álló városi clique lép föl támadólag lapunk tulajdonosa ellen, megint ő az, a ki személyeskedik, gyanúsít, bepíszkolni törekszik.

Lapunk — tanú rá mindegyik száma megindulása óta — soha sem személyeskedett. A mily kérelhetetlen volt elvi dolgokban, a mily szigorú a nyilvános, közhivatali működések kritikájában, ép annyira tartózkodó a magán ügyeket, a privát becsületet illetőleg. Pedig talán nem egyszer módunkban lett volna nekünk is dolgot adni a nevetőknek, a sopánkodóknak, a pruderie erkölcsbiráinak; de hát mi jobbnak láttuk lemondani a hatás oly eszközéről, melyet a hírlapírói tisztességgel megférnek nem tarthatunk. Ettől a jövőben sem fogunk eltérni. Megesalatoznak hát azok az urak, a kik a városi lesből puskáznak Olay becsületére, ha azt hiszik, hogy az ő portyázó taktikájuk minket is rá fog venni álláspontunk elhagyására s a tisztességes, nyílt küzdelem helyett személyeskedésekbe, alattomos gyanúsításokba bonyolódunk. A mi lapunkat a nyilvánosságunk számot tevő és hatással bíró organumává teszi, az a komolyságnak és tisztességnek folytonos megőrzése. Ebből a pozíciókból nem fognak kicsalni. A mi pedig az Olay Lajos ellen áskálódó akna-munkát illeti, azt mint formájában otrombát mint eredményében sikertelent megvetjük. A városi clique gondoskodott arról, hogy Kigerl pamfletjében az Olay ellen felhajszolható összes kifogások kifejezést találjanak, most az eskütszék dolga e kifogások értékét megbírálni. Mi nem előlegezünk véleményt, s az eskütszék ítéletét azzal a magas tisztelettel várjuk, melylyel a népbírószék minden nyilatkozása iránt viseltetni tartozunk. A mi Olayt bántja, egyedül az, hogy az értelmi büszkeszöt Drescher Ede polgármestert nem vonhatja felelősségre s meg kell elégednie, hogy azzal állhat szembe, a ki egy sutyomban dolgozó clique szerencsétlen eszköztévő adta magát. Ezt a kijelentést tudomásul vehetik a városi házán.

— Hát most megint mi a kívánság? kérdi Páli Avakuntól.

— Massirozni az ellenség ellen.

— De már az nem az én mesterségem.

— Szóljon hát nagy uram!

— Mit szólnak?

— A mivel a szerepét végzi a darabban.

Igazság. Az ugyan csak egy sorból áll, de már annak az értelmét megmagyarázta a szerző Pálinak. „Most azonban előbb bocsássatok a fejedelemnőhöz; hadd vigyem meg neki a diadalhírt!”

Helyes! Nagyon méltányos! Had menjen a fejedelem a maga feleségéhez s tudassa vele, hogy micsoda örömmel virradt fel ma késő este Bukarestre!

Megfogták a lábait, felemelték, vitték a palota lépcsőin. Ott tették le a fejedelemnő lakosztályának az ajtajában.

— Furesza lesz ebből nagyon; — gondolá magában a direktor. Neki is voltak ábrándjai a felől, hogy mi drága pillanat lehet a fejedelem helyét elfoglalni, az idegen emberi szentől soha nem látott tündér szépség mellett; hanem ilyen helyzetet nem képzelt a fantáziája soha.

Elvégre is: a nép kívánja így. S a nép szava szent! Menni kellett. Egyik ajtó a másik után következett. Utoljára az is kinyílt, mely a fejedelemnő szobájába vezetett.

A fejedelemnő pedig az ablaka függőyei mögül mindent látott és hallott, a mi a palota előtt történt.

Hallotta a rettenetes homágium megtagadást, a hübérijog felmondását a fejedelem ajkáról a magas porta ellenében.

Ő pedig egy török hadvezérnek a leánya volt, a szerény politikai eselszövényei közepette felnevelkedve: büszke, uralkodni vágyó és indulatos. A ki előtt mindennapi megszokott állapot volt a néplázadás, janicsárzandfülés, szultánok letevése, becsukása, újra felemelése, lenyakazása. És a mellett fanatikus ó-mohamedán.

Gyakran kívánta a direktor színről színre látni Unahár fejedelemnőt, már csak visszatöréslésből is; miután a fejedelem olyan mindennapos volt az „ó” Unahárjánál. Most tehát teljesült a kívánsága.

Amde jól mondja az a német poéta, hogy „ne kísértse az ember az isteneket!” — A beteljesült kívánság nem vált semmi öröme.

Akarta látni ezeket a tűzkerék szemeket! Na hát meglátta. Meg a mi azokon túl van, asszonyi szépség; egészen a rózsás körmökig. No hát megérezte! Mint a vad orslán, úgy rohat rá a szép fenovad, furia dühében, megragadta a torkát a két kezével, elkezdte rázni kegyetlenül, hogy a fejedelmi süveg csak úgy kalimpált a fején s a közben tájékozó ajakkal kiabált rá rikácsoló szókat,

A színházról.

Sokszoros kitűzés meg elmaradás után a mult szombaton végre színe kerülhetett Erckmann-Chatrianék híres színműve: *A Rantzauk*. A dráma félreismerhetlen nyomait viseli annak, hogy regényből készült. A részletezés, a lélekállapotok festésére szolgáló hosszas monológok meg-megakasztják e falusi Montechi-Capuletti történet eseményének gyors fejlődését, s e mellett nélkülözik azt a mély humort, mely a regényt oly sajátos románczsal vonja be. Hogy azonban vannak hatásos jelenetei, az bizonyos, s az egész is magasan felül áll a regényekből készült drámai machyvereken. *Ruzsai Etel k. a.* ez előadásban lépett föl először hosszas betegsége után. A közönség tüntető tapsokkal fogadta kedvencét, a ki azokat igyekezett is megérdemelni. A két Rantzau testvérek személyesítői voltak *Balog A. ur* (Jean) és *Somogyi ur* (Jacques). Nagy jeleneteket Jacques házajtaja előtt a közönség zajosan megtapsolta. Megérdemelték. A dacz, a megalázkodás, a fiú kegyelet keveréke erővel, de túlzás nélkül domborodott ki játékkukban, hangzott szavaikban. *Kis ur* (Georges) is bemutatatta, hogy képes megbirkózni nagyobb erőt igénylő szerepekkel is. Különösen hatásos volt atyjáival való vitája. Sajnos, nem szólhatunk ily előismeréssel *Vesselenyi úrról*, kinek az öreg tanítót kellett volna ábrázolnia. Már a maszkja iszonyatos volt: egy madárjésztó, mely beszabadult a kenderföldről. S mint maszkjában úgy játékkában is ugyanaz a groteszk túlzás. Kezét-lábát folyton reszketteti, mintha a Vitustáncza bántaná, a beszéde egy nyámogás, tele selypítő, fogatlan hangokkal s nélkülözve a legcsekélyebb természetességet. Nem, ez nem az Erckmann-Chatrianék vén tanítója, hanem egy esetlen figura, kilopva a Paprika-Jancsi alakzati bábszínházából. "E kiváló szerep rossz ábrázolásának a lidércnyomása súlyosodott rá az egész előadásra, mely különben a legjobbak közé tartozott volna máskor eddig Balog ur színtársulatától láttunk.

Vasárnap Gerő Károly új népszínműve: *Tári Borcsa* kezdte meg vidéki körútját. Azt hisszük, még egyszer színe fog kerülni, s akkor bővebben elmondjuk felüle véleményünket, melyet most, tér szűke miatt, néhány szóba volnánk kénytelenek összefoglalni. Az előadás elég kerek volt, bár egyik másik szereplőn meg-meglátszott a kellő betanulás hiánya. A tapsokban és érdemben Ruzsai és Bodor k. a.-ok, Balog, Kiss és Somogyi urak osztottnak.

Kedden ismét Csiky Gergely nevetett meg. A *Kácsiár* került színe, e meglehetősen drasztikus anyagból szőtt bohózat. Csikynek magokban is elég tulságos alakjait túlozni a színpadon, nem volna szabad. A három vén kisasszony személyesítője ebbe a hibába esett. Még inkább a két szakértő, a kik csakugyan túlléptek a komikum korlátain s ott eveztek, a hol a visszatérítő kezdődik. A kik az előadást megmentették, ismét csak Balog, Kiss és Somogyi urak voltak. Keletinék is volt egy pár sikerült jelenete, különösen a kiképzését tanúsító vizsgálatnál állta meg helyét, sok kedvességgel természetlő naivitással.

a mikből ő nem értett semmit sem. Csak annyit tudott kivenni, hogy görög nyelven szidják. Diák korában ő is tanult görögül, de már egyébre nem emlékezik a gyakorlatokból, mint arra, hogy „Krateszkai Diogenesz penetesz ézán“. (Kratesz és Diogenesz szegények voltak.)

De olyan szegények még sem voltak, mint ő ebben a pillanatban.

Hallotta, érezte, hogy őt most valamiért kegyetlenül szidják, de nem tudta miért? Csak azt tudta, hogy rossz fát tett a tűzre.

Hej de megbánta hogy oláh fejedelemmé lett! Hej de szeretett volna inkább otthon lenni, Páliné ifjasszony mellett s nyugodtan pipázni, amíg az a juhturós puliszkat elkészíti!

A teremben félhomályosság volt, csak egy lobogó méces hánya vetette a tétova világot egyik talra meg a másikra, kiugratva egy-egy aranyos szentet a rámájából: a családias tökéletes lehetett. Páli ur megkísérelt egy-egy szót kiejteni a menségére, de a nyelve a szápadlásához ragadt, azé az asszonyé meg úgy pergett, mint a kereplő.

Egyszer aztán egy almáriumból Unnahár asszony egy selyemzsinórt rántott elő s azt odaprezentálta a vélt fejedelemnek félreérthetetlen mozdulatokkal tolmácsolva, hogy az most semmi okosabbat nem tehet, mint ha magát arra felakasztja.

— De már ebből nem kérek!

Akkor a fejedelemnő egy poharat vett elő, vizet töltött bele s abba valami gyanus port kevert: azzal kínálta meg az elrémült pseudo-fejedelmet. Ez természetesen méregital.

Eltűl még már annyira elsavanyodott a kedve Páli uramnak, hogy megfordult, kifutott a szobából, a dühös fejedelem-asszony markában hagyva a fejedelmi kaftánjának a felújítást. Azzal rohant ki a palotából, le a lépcsőkön, lélekszakadva.

A hetairisták, a mint ezt látták, azt hitték, a hősi lelkesedés ragadja magával: rohan az ellenségére; megint felkapták, kezénél, lábánál fogva, felültették a paripájára s nagy zendülés közt tuszkolták előre.

Bánta is Páli, akárhová; csak a rettenetes fejedelemasszonytól minél távolabbra!

De még a trupp sem játszta ám végig a „Mihály vajdát!“

Hanem a mint a ribilő kiűtött, szaladt minden ember a színpadról, lemosni az arezáról a festéket, levetni a harci ruhát nehogy valami vitéznek nézzék s azzal sebtén összepakolták a ládákat, szekereket kerítették s akkor aztán „se kocsit, se ló, se ostor nem a tied!“ vágatták ki a városból az általános zürzavar közepett. Nem tartóztatta fel őket senki; látták, hogy komédiások. Hadd fussanak.

Szerdán *Reiner Antónia* k. a. mutatta be magát az *Üdvöskében*. Nem szépség, de nem is kellemetlen színpadi alak. Éaeké — a mi viszonyainkhoz képest, — kitűnő s játéka is megfelel minden jogos igénynek. A közönség többször megtapsolta a k. a.-t, a kinek szerződését Balog urat bizonynyal köszönet és elismerés illeti. A többi szerepök ugyanazok voltak, kikről a Mascotte első előadásakor már szólottunk.

Csiky után Dumas fils, a társadalmi problémák költő i fejtegetője. A kaviár *Alfonz ur*. Mily kár, hogy ez a hatalmas mű, — mely egy szellemes felszólalás a nő, az anya jogai mellett, a nélkül, hogy megszűnnék igazi dráma lenni, — oly halvány, szintelen előadásban jutott közönségünk elé, nem volt kedve a színpadon sápkinek. A főszerep (Raymonde) Bára diné asszonynak jutott, a ki legjobb igyekezete mellett sem tudta azt érvényre emelni. Ezt a szerepet Ruzsai k. a.-nyal kellett volna eljátszani, a kinek az alkalmat nyújtott volna tehetségét teljes mértékben bemutatni. Ezt a mulasztást csakis az mentheti, hogy a k. a. még mindig gyöngéledő és nyugodalma van szüksége.

Hirek.

— **Törvényhatósági közgyűlés** volt e hó 16-án, igen csekély érdeklődés mellett. A tárgysorozatnak, az igaz, mindössze egy kiválóbb pontja volt, a tanács javaslata a szegény-ügy rendezéséről, ez az egy azonban elég fontos arra, hogy nagyobb mértékben érdemelje meg a városatyák érdeklődését. Sorrend szerint első volt az a polgármesteri jelentés, hogy Olay Lajos pert indított a város ellen. Miután az a pör már 8 év óta folyik, egyenes észjárású emberek nem képesek belátni, mire való volt ez a jelentés, most 8 év múlva. No de hisz az egyenes észjárású emberek sohasem tartottak számat arra hogy ők a Drescher ur kombinációit megérteni tudják. Azután a központi és az igazoló választmány alakított meg ugyanazokból a tagokból, a kikből most áll. Az igazoló választmány bemutatta a legtöbb adót fizetők kiigazított névjegyzékét. Vita csak Schön Samut illetőleg volt, a többség azonban helyeselte az igazoló választmány határozatát, mely szerint Schön a névsorból kihagyandó. A szegényügy rendezése került ezután szóba. A polgármester mondott el erre vonatkozólag egy tervezetet, mely abból áll, hogy a város építsen szegényházat. Erre a célra Fischer Márkó felajánlott 2000 frtot, a többi költséget, (a mi a polgármester ur számítása szerint legrosszabb esetben 6000 frtot tenne) a házi illetőleg kórházi pénztár viselné. A szegényház fentartására a kórháznál megtakarítható jövedelmen kívül községi pótdadó szolgálna, mely ugyancsak a polgármester ur számítása szerint nem menne többre az állami egyenes adó 2-3%-nál. Ennél többet s ennél alaposabban a polgármester ur nem beszélt. Úgy látszik, a tanácsnak vagy — a mi talán igazabb — a polgármester úrnak egyszerűen egy ötlete támadt s azt mindjárt a közgyűlés elé hozta, a nélkül, hogy a kérdést tanulmányozta s a kérdés megbirálásához szükséges adatokat előterjeszteni képes lett volna. Mennyi a községi se-

János vajda pedig ott kuksolt közöttük, a direktor bő porköponyegébe burkolva a társzékér hátuljában.

Csak mikor már a városon kívül voltak s megállapodtak, számbavenni, hogy nem hiányzik-e valaki a társaságból? akkor vette észre Páliné, hogy az igazi ura, a direktor nincsen sehol. — Ő szentül azt hitte, hogy az hátul maradt, szokása szerint az utolsó szekéren, a hol a pénztárnok jön a kaszával. Ő szokott annak a fedezete lenni.

Eztuttal egy maga jött a kassziros a kétkerekű lap-tikán, a mibe a direktor saját mokánylova volt befogva. — Hát az uramat hol hagyta, kassziros ur? kérdezé a direktorné.

— Azt biz elvitték a rebellisták a hospodár helyett a fejedelmi ornátusban.

— Jézus Mária! sivalkodék a direktorné. Akkor megyek vissza kiszabadítani. Az uramat csak nem hagyom ott nekik hospodárnak!

— Csitt! Ne lármaozson az ifjasszony! rángatta őt vissza János vajda. Nem sietős annak a dolga! Ha letöri a képpőrl a maszkot, mindjárt ráismernek, hogy nem ő a hospodár s majd kiadják az utját: utánunk talál az! De ha kilármázza az ifjasszony, hogy én vagyok itt az ő ruhájában, ő meg az enyimbén, mind a hármunkat lenyazkazznak. Siessünk innen lóhalálában s hátra se nézzünk, a míg a határon túl nem vagyunk.

De az igazgatóné csak vigasztalhatatlan maradt s az egész uton sirva sirt; akárhogyan kapacizálták, hogy legokosabb most a futás; a visszatérés volna a legnagyobb veszedelem.

Pedig hát ezuttal a futás is veszedelem volt.

Mert a mint hajnal felé egy nagy város alá megérkezének, a mi alkalmasint Foksán lehetett, nagy trombitaszóval jön eléjük egy lovas csapat szembe s körül fogja a karavánjukat.

Ezekről meg már senki sem tudta, hogy kicsodák és micsodák? Még a herceg sem értette a nyelvüket.

Hiába mondták nekik, hogy ők komédiások; a kardjaik nem arra valók, hogy valakit megöljefek velük; nem használt semmit; azok mindenre csak azt felelték, hogy „march Ypsilantihoz!“ s a kurtá szijszorbásait suhogtatták hozzá. Közbe pedig sűrűn emlegették ezt a nevet „Jankó hospodár!“ s kutatták a szekerekben nincse ott a hospodár? Még a vajdát is leszállították s csak a borotvált képének köszönheti, hogy elhitték neki, hogy ő a direktor, nem más. Egy embernél nagy bárd volt, az mutatta, hogy mit tennének a Jankó hospodárral ha megkaphatnák!

Ilyen veszedelem közepett konstátálva van, hogy mindig legbátrabbak az asszonyok.

— No hát gyerünk az Ypsilantihoz! szolt Páliné

gélyre szorulók száma? Hányat lehet a szegényházba vinni s hány marad azonkívül is otthon szegénynek? Ezek az első és legprimitív kérdések, melyek nélkül a szegényházzal még csak hozzávetőleges tervet sem lehet alkotni. Nem csodáljuk hát, hogy a polgármester ur a szegényház költségeiképen oly számokkal lépett elő, melyek a valóságnak mindenesetre nagyon alatta maradnának. Egy szóval, a mit a polgármester ur a közgyűlésben megpendített, az mindössze egy ötlet volt. Ére-e valamit, valósítható e ez az ötlet, annak eldöntése a kiküldött bizottságra vár, melynek az egész komoly munkát, az adatok beszerzését, azoknak és a város pénzerejének mérlegelését végeznie kell. Nem válna sem a tanács, sem a közgyűlés méltóságának hátrányára ha ezentúl a pozíciók bővebb előkészítés után tüzetnének tárgyalásra. Némi vita volt még a város domaniális földjein való vadászati jog bérlete tárgyában. Az árverés alkalmával beadott legmagasabb ajánlat után ugyanis utólag egy még többet ígérő utóajánlat érkezett be, s némelyek ezt tekintetbe kívánták vétetni. A többség azonban az eredeti ajánlatot fogadta el.

— **Az önként. tűzoltó-egylet** november hó 25-ére eső 4000-ik éjjeli őrsége emléke alkalmából diszes ünnepélyt rendez. Az ünnepélyek sorrendje: 1-őr. 1883. november 24-én a helybeli jól szervezett színtársulat által disz színi előadás lesz rendezve, melyen a tűzoltóság testületileg megjelenni fog. 2-őr. November 25-én délutáni 4 órakor a tűzoltóság teljes felszerelésben és az összes szervevényeivel diszkivonálást rendez, a menet kiindul az őrtanyáról és halad a Szent Antal-, fő-, Eötvös-, Haynald-utcákon az izraelita templom előtt kis-vásártér és gránatos-utcán át vissza az őrtanyára, itt Pollerman Bertalan főparancsnok mint őrparancsnok által a 4000-ik disz éjjeli őrség rendeztetik be. 3-őr. Esti 6 órakor az összes volt s jelenlegi működő tagok s a városi hatóság jelenlétében Ő Fensége Jó sze f főherceg, úgy Széchenyi Ödön gróf arczképeiknek az őrtanya helyiségeben ünnepélyes leleplezése következik. 4-őr. November 26-án esti 7 órakor a „Bárány“ vendéglő nagytermében diszestobéd leend. Egy teríték ára 1 frt 50 kr. Jegyek az ivartókon kívül az őrtanyán, Pollerman Bertalan, Sárkány Lázár és Geiger Károly urak gyógyszerártaiban kaphatók.

— **Ezüst mise.** Berényi Dániel apát-plébános ur e hó 25-én ünnepli áldozó-pappá felszentelésének 25-ik évfordulóját. A jeles férfiú, kit mint lelkipásztort s mint a társasélet egyik kedvelt alakját általános tisztelet és szeretet környez, fogadja ez alkalomból a mi részünkről is a legőszintébb szerencse-kívánatokat.

— **Milasevics Márton** kir. közjegyző ur egy memorandumot terjesztett be a szegedi kir. közjegyzői kamarához, mely a közjegyzői kényszer behozatalával foglalkozik. Előadja ez emlékirat a közjegyzői intézmény történetét hazánkban és a külföldön s bő tudományos adat-készlettel ösmerteti a főbb európai törvényhozások ide vonatkozó intézkedéseit. Kiterjeszkedik e mellett a mindennapi élet jelenségeire is, s észleleteinek konkluzió-jaképen sürgeti, hogy birtok-jogokat illető ügyletekre nézve mondassék ki a közjegyzői kényszer. A jeles tanulmány egyben felelet a bácsmegyei jegyző-egylet egy munkálatára, mely a közjegyzői kényszer ellen nyilatkozik. E jeles munkát, mely külön lenyomaton kívül kivonatban a „Bácska“ című lapban is megjelent, ajánljuk olvasóink figyelmébe addig is, míg jó ö számunkban egész terjedelmében közölni szerencsénk leend.

asszony, kiülve a pikétre a kocsis mellé. Majd beszélék én vele, akárki legyen.

Ez is egy rebellis vezér volt. Ez is János vajda ellen ütött pártot. Csakhogy a míg Wladimireskó a hetairia segítségével csinált lázadást, addig Ypsilanti az oroszok pártfogása mellett indított zendülést. Amaz demokrata volt, ez pedig herceg. Két rebellis vezér pedig egy országnak sok. Még egy olyan nagy birodalomnak is sok, mint Oláhország! Két dudás egy csárdában.

A jámbor török agák és ulemák minden véres veszekedés nélkül odább álltak a bukaresti lázadók elől s ahol leülhettek, tovább pipáztak; hanem nagyobb baj feyegette a hetairistákat Jászvásár felől. Ypsilanti nem tűrte, hogy az ő szénájába vágja más a kaszáját s jött az orosz segítséggel leverni a más által indított lázadást; — hogy aztán maga csinálja azt sokkal szebben. Mind a két lázadó vezér azzal fenekedett, hogy ha a másikat megkaphatja, bizony lenyazkattja.

Magas politika ez nagyon! Hogy értették volna ezt meg a szegény magyar komédiások? Hagyták magukat fegyveres kíséret által a városba hajtatni.

Hanem hát a nagy veszedelem sokkal simábban folyt le, mint remélték; a mint a bátor amazon, a direktorné, a herceg elé lépett, ezzel a szóval: „én Páliné vagyok, a magyarországi császári királyi császári operatársaság direktornéja;“ egyszerre nagyon nyájas lett a vezér, levette süvegét, francia complimentet csinált:

— Nagyon örülök, hogy a véletlen közénk hozta a tekintetes asszonyt (tekintetesnek titulálta!) Híreből régóta van szerencsém ismerni. Hallom, hogy Bukarestben milyen diadalokat aratott. Igen sajnálom, hogy azok a czudar lázadók onnan kizavarták. Majd megtanítom őket rövid időn kezttyűben dudálni. És akkor tiszteljenek meg ismét egész társaságukkal.

— Köszönjük a gráciáját, kegyelmes herceg; de elég volt nekünk egy sütésből egy lepény. Most nem kívánunk egyebet, mint hogy minél előbb mehessünk hazánkba vissza.

— Az pedig csak akkor történik meg, ha én nekem váltásigot fizetnek. Szolt tréfásan a herceg.

— Szívesen, ha módunkban van azt lefizetni.

— Egészen módjukban van. El kell nekünk játszaniok azt a híres darabjukat Fra diavolot.

Hej megszeppent erre a szóra a direktorné! Eljatszani Fra diavolót — Fra Diavolo nélkül. Az igazi tenor ott lovagol a rebellisek élő fejedelmi palástban.

— De hiszen itt színház s nincsen.

— Az a legkevesebb. Neki állítok kétszáz plájászt s holnap reggelre összeitlik. Pompás lesz az!

— De azonfelül — ne tessék haragudni — az uram,

a ki a Fra Diavolót éneklé, egészen be van rekedve az éjjeli nagy zűrzavar és fáradtság miatt.

— Ah! Azon mi tudunk segíteni. Nincs a világon az a rekedtség, a mit az orosz kurával négy óra alatt el ne lehetne mulasztani. Hol van a direktor ur? Hozzák ide! Negy kozák vetkőzött neki! Melegítetek téglákat! azután hozzanak jeges vizet. Tudják az oroszok a rekedtséget kigyógyítani.

János vajdának meg kellett adni magát. Ha felvette az igazgató ruháit, most le is kellett neki azokat vetni s minkelette megmondták volna neki, hogy miért, úgy megdömszökltek, markolázták, forró gőz fölé tartották, hideg vízzel leöntözték, hogy protestálni sem maradt ideje.

Mikor aztán megint felöltöztették a herceg elé állították ez hatalmas ütött a vállára.

— No direktor ur! Hát ugye, hogy elmúlt a betegséged? Most már ki tudja vágni a magas C-ét.

A magas C-ét? — Most rekedt már csak igazán be János vajda rémületében. De semmiféle betűje a scálának nem jött ki a torkán.

— Akkor még egyet próbáljunk! mondá a herceg. Hozassanak jó erős rumot egy pohárral! abba két tojás sárgáját kell ütni, aztán egy gerezd jól összetört foghagymát bele: az egészet, a milyen, forrón csak lehet, lenyelni.

Meg kell történni. Inni, vagy meghalni! Ez volt a kérdés.

— No ugye, hogy elmúlt a rekedése?

— Tökéletesen! mondá az exvajda, nehogy még egy pohárral megittassanak vele abból a pokoli kotyvalékból.

Akkor aztán becsukták az egész társaságot egy boszorkába, hogy el ne szökhesenek. adván nekik enni és innivalót eleget.

— No hercegecském — mondá a primadonna — most már együtt vagyunk a paradicsomban (t. i. a szőszban) uszunk kell! Mindig kívánta a herceg, hogy hejh csak egy huszonnégy órára foglalhatná el mellette a direktor helyét. Hát most megvan. Kezdjünk hozzá.

— Hogyan kezdjünk hozzá?

— Azt majd mindjárt meglátja, szólta a direktorné, s előkerestette az orchestrumból a primagedűt, azt a kezébe és az álla alá fogta s egy futamot csinált rajta.

— Mi lesz ebből?

— A hercegnek muszáj betanulni a Fra Diavolót.

— Nekem?

— Nem is másnak. Nyakunkon a hurok. Vagy éneklünk, vagy felrántanak. Mi tetszik hercegséged nyakának jobban: a bárd, vagy a hegedű?

— De én sohasem énekeltem életemben még csak egy zsoltt sem. Azt sem tudom melyik az „a“, melyik a „c“ a skálában.

— Dehogyan nem énekel! Hát én hozzám nem mindig azzal nyitott be az öltözébe, hogy „igazán nem rut a növésem.“ Ha akkor tudott énekelni pajkosságból, most énekeljen politikából.

— En? A fejedelem? Az Ypsilanti előtt?

— Most nem a fejedelem az ur, hanem az én uram, a tenorista! Cserélje vissza magát, nem bánom; teremtsen ide az uramat, maga meg menjen a sereghez és harcoljon. Az majd fog velem énekelni. A herceg meg verekedjék az Ypsilantival. De ha itt akar velem maradni, lelkem úgy segéljen, el kell énekelnie a Fra Diavolót.

A megszorult exvajdának nem volt más választása, mint hozzáfogni a szereptanuláshoz.

— No nézze, hiszen nem olyan nehéz ez, biztatá a direktorné. hiszen minden gyermek tudja már a nótáját.

„Nézd ott a hegytetőn
Egy bátor férfi néz felénk;
Fegyverén tartja jobb kezét.
Urzi eszközét“

A fejedelem megpróbálta, de egy hang sem volt az igazi, a mit kiadott.

Mikor meg aztán a végstrophában egyszerre fel kell csapni a magas C-ig.

Reszkess! Féljed a vakmerőt!
Inkább nevezd te így őt;
Diavoló! Diavoló! Diavoló!

akkor egy olyan óriási gixert bocsátott közre, hogy maga is a füléhez kapott ijedében.

— Ezt az elején kell kezdeni! Próbáljuk a hegedű után! mondá a direktorné s hozzáfogott belehegedülni taktusonként a melódiát a hercegbe. Cis, — e, — d, — gis, — h! Nem jól van! Cis Cis — e — d — gis — h! Ne vegyen mindig „as“-t a h helyett. H! H! Nem hallja, hogy H!

— Sz lám, mondom, hogy H! H! H!

Fogaima sem volt az egész solfeggioról!

— Ezt pedig be kell tanulni, ha török, ha szakad is: mert ettől függ mindnyájunk élete, halála. Mi veszedelemből döntöttük magunkat a herceg miatt, most a herceg is tegye meg értünk és magáért ezt az áldozatot.

János vajda átlátta ennek a követelésnek a jogosultságát. Ha ő Pálival szerepet cserélt, most annak a szerepét bizony el kell játszania.

De nem így képzelte őt magát!

Órahosszat „ut, re, mi, fa, sol, re, mi, do“-t énekelni a szép asszonygyal szemben s ránczahuzott homlokkal tologatni ki a torkából az engedetlen hangokat. Hanem hát a direktorné remekül értett a betanításhoz; képes volt, mint a latinok mondják, a „tuskóból is Apollót faragni.“ Késő estére be volt tanítva Fra Diavolónak a két fő áriája! a „zászló dal“ meg a „Diavolós“ duett: a többit lehet elütni recitativval.

A publikum ugyan nem fogja benne az igazi Páli érczesengésű hangját felfalálni; de azt a rekedtségre lehet fogni s majd helyreüti a hiányt a primadonna a maga művészi énekével.

Délben az egész társaság Ypsilantihoz volt hivatalos ebédre, a ki megvendégelte őket főuri munificentiával; kegyes leereszedéssel németül beszélve az asztalfőre ültetett direktornéval. Janko vajda nem jött azonban fel az ebédre. Ő ott maradt a sekrestyében — izzadni, hogy holnapra egészen kirekedjen.

Ez alatt a plájások szorgalmasan tákolták össze frissen vágott fenyőfából a színházat. A nagy kopácsolástól egész éjjel nem bírta a szemét lehunyni János vajda.

Ha a veszthelyét segezték volna össze ablaka alatt, nem lett volna rá nézve olyan rettenetes, mint hogy a szinpadot kőfogatják össze, a min neki magát produkálni kell.

Nem volt biz az álom. Mikor megvirradt, láthatta az ablakon keresztül a rideg valóságot: egy éjen át fel lett állítva a színház. Pajza biz az, de a művészet szelleme templommá idomítja azt mindjárt.

A halálharang kondulása nem lett volna olyan rettenetes, mint a szó, hogy „menjünk a próbára;“ a mivel a direktorné hívta a fejedelmet karjába akasztva a kezét.

Hagyta magát vinni, mint az áldozatra szánt bárány. De hogy miképen fog ez végződni? arról képzelete sem volt.

Kosztümös próbát kellett tartani. A herceget fölöltöztették Fra Diavoló jelmezébe; maga a direktorné serénykedett az arczát olasz brigantinak maszkirozni. Ő maga játszotta Zerlinát.

— Bátorság! Szedje össze magát! suttogá a fejedelem fülébe, mikor kihurcolta őt magával a szinpadra.

Hiszen elég alkalmá volt János vajdának a bátorságát kimutatni az életben; volt ő nagy verengző ütközetben, helyállt párviadalban gyilkos szándéku ellenfélnek; de mi az mindehhez képest! Kiállni egy szinpad közepére és rettegve gondolni arra a hangra, a mely a saját torkából fog kijönni! ha nagyon kényserítik. Rosszabb az az arcoli hídnál.

S még hogy tökéletes legyen a kétségbeesése, a mint káprázó szemével a proscenium fagygyugyertyáin keresztül tekint, ott látja az első löcán ülni Ypsilanti herceget, a táborkarával együtt. Azok már a próbát is akarják élvezni.

Zerlina már énekelte a maga áriáját s nagyot szoritott Fra Diavoló kezén, jelezve, hogy most ő rajta a sor.

Fra Diavolo azonban: a rettenetes hős, aki „Mindent, kit utban lát, kegyetlenül halálra bánt.“, ugy tá-molygott, mint akit a hideg lel; a térdei összeverődtek, a kezével olyan messze tartotta magától azt a fűpuskát, mintha attól félne, hogy elszűl; a verestollas kalábriai vaczogott a fején, a nyaka előre nyult, a balkezevel pedig görcsösen belekapkodott Zerlina viganójába.

Nagy szerencséjére hogy éppen ebben a pillanatban rohog be nagy kardcsörtetve, egy ordinánc a terembe s nem törődve a művészet szentélyével, fenhangon jelenti a fővezérnek, hogy a bukaresti lázadók előcsapata már megérkezett s a kozákokkal csatába is elegyedett.

Erre a tiszta urak mind felugráltak s siettek lovaihoz. Dobbpörgés, trombitarecsengés hangzott: indult a derék had a csatába.

— No csak végezzék a próbát, tekintetes asszony! kiálta a direktornének távozóban Ypsilanti. Estére visszajövünk az előadásra. Addig is lesz gondoskodva róluk.

Ez annyit tett, hogy egy csapatot ott hagytak az őrizetükre, mely el ne hagyja őket szökni.

Még soha ilyen hangosan nem mondták: hála Istennek! mikor egy ütközet elkezdődött, mint ezuttal János vajda.

De rá nézve megint nagyon kritikus megmunkülés volt, mert ennek az ütközetnek akár az lesz a vége, hogy Ypsilanti győz, akár az, hogy Wladimiresko győz, ő rá nézve nagyon gonosz következésre lehet. Az első esetben elfogják az álvajdát s az majd megmondja a saját érdekében, hogy ő nem az, hanem a színházdirektor; a második esetben pedig ő kerül a bukaresti lázadók kezébe s azok ő rá, daczán elvaltoztatott arczának, bizonynyal rá fognak ismerni. Neki mind a két csatázó fél halálos ellensége. Bárcsak adná az isten, hogy kölcsönösen mind a ketten megennék egymást.

Hanem hát „jobb az isten száz papnál!“

A kiszámított veszedelmek közül egyik sem teljesült be. Ypsilantiék már délre visszatértek a városba teljes dadallal. A hetairia serege az első lovassági rohamra szerteszét szaladt, maga Wladimiresko fogolylyá lett, azt visszaviszik Bukarestbe, hogy ugyanazon a Philareth mezőn, a hol a felkelő népet zászói alá eskette, lenyakazzák. Hanem a vele együtt jött János hospodárt nem bírták kézrekeríteni. Az a hajcéczó alatt ugy el tudott tűnni, miutna a föld nyelte volna el.

Páliné asszony nagyot lélekzett erre a kifejlődésre; a mit ebéd alatt maga az Ypsilanti herceg között vele. Ő értette jól, hogyan tühetett el olyan egyszerre a hospodár? Csak a jelmezt meg a maszkot kellett neki eldobálni magától. Most már egy cseppet sem aggódott az ura miatt okos ember az! Majd megtalálja ő az utját, a merre a világnak nincsen szája. Most már vigan lehet elkölteni az ebédet.

S aztán készülni az esteli előadásra.

Vigan neki! De hát a szegény, üldözött fejedelemnek?

Annak most a legujabb fordulat után még jobban szorult a kapczája!

Ha nem kapták meg János vajdát, keresni fogják János vajdát.

— Uram! Csak bátorság! Csak hideg vér! Csak lélekjelenlét!

Igen bizony! Ezer meg ezer debütánsnak mondták azt már, mikor a rettenetes szinpadra ki kellett lépnie. Ismerék ezt a halálos szorongatást mindannyian. Abban a perczben érzi az ember annak az igazságát, a mit a physikusok állítanak, hogy tizenyolcz ezer mázsányi légszoplot emel a vállán. — Hát még akinek ezenkívül egy felemelt pallos is függ a feje felett.

— Nem! ezt én nem állom ki! mondta a fejedelem, mikor az előadás előtt az öltöző-szobában a direktorné elkezdte az arczát Fra Diavolóvá maszkirozni. — Én kiugrom az ablakon; leütök egy kozákot a lováról s keresztulvágom magamat az egész Ypsilanti seregen.

— Ugrik a gutába! Csitítá őt a direktorné. Maradjon vesztig. Énekelje el a partitúráját, ahogy tudja. A rendező előre ki fogja menteni, hogy el van rekedve, a közönség kegyes elűzését kéri.

— De én egy hangnak sem vagyok ura. Semmire sem emlékezem.

— Nem tesz semmit, majd a hol belesül, én közbe-vágok és folytatom. Ne féljen semmit. No csak frissen öltözködjék! Már az első felvonásra csengetnek.

Azzal magára hagyta a szerencsétlen áldozatot s maga is ment öltözködni.

A darab elején van egy hosszú jelenet, a hol egy utazó mylord, a kit kiraboltak, z-émbelődik a miladyjével, csak azután jön a sor Fra Diavolóra.

Már folyt ez a jelenés, mikor a direktorné. Zerlinának öltözve, bekopogtat a fejedelemhez: „fel van a herceg öltözve?“

— Fel.

Benyit hozzá, hát elszörnyedve látja, hogy a fejedelem még mindig nappali ruhájában ül ott a tükör előtt.

— Hát még hozzá sem kezdett?

— Nem én.

— Hol a Fra Diavoló kostume?

— Itt nincs.

— Tán még el sem hozatta a garderoeszabótul?

— Nem én!

A direktorné toporzékolat dűbében.

— Most mindjárt lásson hozzá; mert a jelenése követezik! Ha velünk jött, velünk játszszenék. Ezer millióm tüzes menykő.

— Jaj, lelkem direktorné asszony, csak most az egyszer ereszszen innen; soha többet nem kívánok magának az utjába kerülni.

— Egy, kettő, három! Hozzák frissen a Fra Diavoló-kosztumot. Az alatt improvizáljou a két rabló valami tréfas jelenetet a szinpadon!

A rendező jelenti, hogy az egyik rabló nem játszhat, mert az a sok sárgadinnyétől megbetegedett.

— No hát játszom én a helyett! mondá János vajda; kapva az egérnyílson.

— Hát akkor ki a tüzes tatár éneklé Fra Diavolót? mérgelődék a direktorné.

— Én tudom, hogy nem. Ha négyfelé vágnak sem!

Ebben a kétségbejött zűrzavarban egyszerre felhangzik a szinpadról Fra diavoló „zászlódal“ azon az ismeretes érczesengésű hangon, követeve a publikum kitörő tapsától.

Itt van az igazi Fra Diavoló!

Hogy került ide Páli? azt most senki se kérdezte: nem is kérdezhetette, mert a nyílt scénária állt; hanem a felesége elfeledett egyszerre mindent, kirohant a szinfalak közül hozzá s magánkívül örömeben megölelte és megcsókolt: „kedves édes uram.“

Páli pedig azalatt, a míg nemcsak a közönség, de a saját színészei is hangos tapsviharral szakították félbe a játékot, ezt dörmögé feleségéhez:

— Páliné ifjasszony, a mért korábban lépett ki a szinpadra mint instrukciója volt, fizet egy forint lehuzást; — a mért improvizált két forint lehuzást; — a mért illetlenül haugosan csókolt, három forint lehuzást a gázi napon.

De nem bánta az, ha felgázsira itélik is azért.

Páli ur aztán leénekelte szépen az egész Fra Diavolót közmegelegedésre s nem látszott meg az arczán, sem az, hogy honnan jött, sem az, hogy hova megy.

Csak a két rabló duettjénél „lappangva járunk és csendesen.“ sugá oda felszázszegletéből a feleségének:

— Valyontén ki légyen amaz apagyilkos hóhér, a ki azt az áriát oly kegyetlenül gyilkolja?

— Hallgasson! Az a fejedelem!

— Vagy ugy! Annak szabad gyilkolni...

Mikor vége volt az előadásnak, Ypsilanti herceg felment a szinpadra s a vállára veregetve Pálinak kegyes leereszkedésel mondá: „Nos direktor ur, hát ugye használt az én kurám torkának?“

A direktor arca nem mutatta sem azt, hogy érti, sem azt, hogy nem érti a czélzást.

Másnap reggel utnak eresztették őket. — Hanem János vajda nem várta be a reggelt; még az éjjel meg-szökött az erdőkön keresztül s szerencsésen eljutott Erdélybe, onnan meg Párisba; nem is jött többé vissza uralkodni.

Mikr Páli ur a truppjával Brassóba megérkezett, összegyűjté maga körül a társaság tagjait s e szökat intézte hozzájuk:

— „Rögtön és azonnal való elbocsátatás, respektív válóperindítás terhe alatt megtiltatik mindenkinek, hogy én előttem valaha arról, hogy Bukarestben voltunk, egy szót kiejtsen a száján.“

Ő sem beszélt róla senkinek.

Csak halála után merték suttogva odább adni a rémtörténetet, a kényserített hospodárral és Fra Diavolóval.

Laptulajdonos:

Olay Lajos.

Felolós szerkesztő:

Inczédi László.

5613

tk. 1883.

Árverési hirdetmény.

A bajai kir. járásbíróság mint telekkönyvi hatóság részéről Kigerl János bajai lakós utóajánlata folytán az ujabbi árverés a bajai 1449. sz. tjkvben Markalt szül. Sass Berta és Kigerl Nina közös nevéen álló A. I. 1576. hr. 1499. ö. i. sz. 392 frtra becsült egész ház és hozzátartozó 202 □ öl beltelekre ezennel elrendeltetik és annak a tkvi hatóság helyiségében leendő megtartására határidőül 1883 évi december hó 24-ik napjának d. u. 3 órája kitűzetik, mely alkalommal a jelzett ingatlanok a kikiáltási áron alul is eladatni fognak.

Az ingatlan a fentkített árban fog kikiáltatni. Árverezni kívánók tartoznak a kikiáltási ár 10% készpénzben vagy óvadékképes papirban a kikiáltott kezéhez letenni.

A kir. jbiróság mint tkönyvi hatóság.

Baján, 1883. szeptember hó 22-én.

Rác József,

kir. járásbíró.